

قرض الحسنه و آثار اقتصادی آن

پدیدآورنده (ها) : یوسفی، احمدعلی

کتابداری، آرشیو و نسخه پژوهی :: نشریه کتاب ماه دین :: مهر ۱۳۷۸ - شماره ۲۴

صفحات : از ۲۷ تا ۲۸

آدرس ثابت : https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/33242

تاریخ دانلود : ۱۴۰۲/۱۱/۰۹

مرکز تحقیقـات کامپیوتری علوم اسـلامی (نور) جهت ارائـهٔ مجلات عرضه شـده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمـده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشـد. بنابر این، هرگونه نشـر و عرضه مقالات در قالب نوشـتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسـلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه قوانین و مقررات استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

مقالات مرتبط

- جذب سپرده قرضالحسنه به کمک ابزار مالی اسلامی (صکوک)
- فال و فالگیری - دعا و جادو - در دهات شاه آباد غرب
- علامه ماحوزی؛ محدثی فرزانه از بحرین
- قرض الحسنه از نظر اخبار
- بررسی تاثیر اخلاق و حقوق در تحقق حداکثر کارایی اقتصادی در چارچوب قضیه کوز
- سخنان معصومان؛ قرض الحسنه
- واکاوی توقیت و آسیب های آن در ادیان ابراهیمی
- بررسی مزایا و آثار اجتماعی و اقتصادی اوراق قرض الحسنه
- نسخ خطی فارسی در داغستان؛ میراث فرهنگی مشترک ایران و داغستان
- طرحی برای ساماندهی صندوق های قرض الحسنه
- بازخوانی عوامل پیدایش مدعیان دروغین مهدویت و گرایش مردم به آنان
- واکاوی گفتمان مهدویت فاطمیان در مغرب اسلامی

عناوین مشابه

- بررسی مزایا و آثار اجتماعی و اقتصادی اوراق قرض الحسنه
- به خدا وام دهیم!بررسی ماهیت قرض الحسنه و آثار مادی و معنوی آن
- قرض الحسنه و نقش آن در رفع نیازهای اجتماعی و اقتصادی
- درآمدی بر جایگاه قرض الحسنه در اسلام و اثرات اقتصادی آن
- مقالات ویژه: مقدمه ای بر سنجش «دانش برای توسعه» «زمینه سازی برای پیشرفت علم و فناوری و آثار آن در توسعه اجتماعی - اقتصادی کشور»
- قرض الحسنه و راهبردهای توسعه اقتصادی
- تحلیل اقتصادی مورد معامله و آثار آن بر ضمانت اجراهای اجرای اجباری، فسخ و مسئولیت قراردادی
- فعالیتهای اقتصادی خاص و آثار آن بر اقتصاد روستایی (مورد: کمباین‌داری در استان فارس)
- بررسی کارمزد قرض الحسنه و شیوه های محاسبهٔ آن در بانکداری اسلامی
- اظهارنظر کارشناسی درباره: "لایحه اصلاح ماده ۱۴ قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران "(نحوه نظارت بر صندوق های قرض الحسنه تک شعبه ای)

www.noormags.ir

بیشتر است. و کشورها به دنبال هم درنتیجه تبعیت از لیبرالیسم، دولت رفاه را از بین برده‌اند وبیکاری به بالاترین حد خود رسیده و فاصله میان فقیر وغنی زیاد شده است. کشورهای در حال توسعه که‌معمولا مجبور می‌شوند از دخالت دولت جلوگیری کنند وحوزه عملیات را به اصطلاح به دست نامریی (حقوق‌قانونی) بسپارند، بدترین وضع را دارند.

ما می‌پرسیم که چه اتفاقی در جهان افتاده است که‌دانشمندان علوم اجتماعی که اساسا اقتصاددانان در این‌دسته قرار دارند این قدر درباره بیکاری، رنج و مشقت‌انسان و گسترش فاصله بین فقر و غنی بی‌تفاوت‌هستند؟ همواره پاسخ لیبرالها این است که کارایی زیادسیاست‌های لیبرالیستی از دید عرضه، رنج و محرومیت‌فقرا را جبران می‌کند. این استدلال یک مغالطه بیش‌نیست. اقتصاد توسعه اگر به رنج اجتماعی حساسیت‌نداشته باشد و اگر صراحتا به دنبال رفاه اجتماعی نباشدچیزی نخواهد بود.

۴- اقتصاد توسعه نیاز به تحول دارد:

پرفسور نقوی معتقد است که هیچ کشور توسعه‌یافته را نمی‌توان یافت که در گام اول تغییرهای عمیقی‌در نهادهای اجتماعی به خصوص در زمینه توزیع مجددثروت و درآمد به وجود نیاورده باشد. این امر درکشورهای سرمایه‌داری و سوسیالیستی صادق بوده‌است.

از قول کینز این عبارت را نقل می‌کند که نهادهای‌سرمایه‌داری جدید باقی نخواهد ماند مگر این که‌جوامع سرمایه‌داری تقلیل اساسی در نهاد مالکیت‌خصوصی و همچنین افزایش نقش دولت در مدیریت‌اقتصاد را بپذیرد.

علم اقتصاد توسعه نمی‌تواند، با آنچه در جهان واقع‌می‌گذرد بیگانه باشد، آن طور که متاسفانه قسمت‌اعظم اقتصاد نئوکلاسیک بیگانه است. جهان واقع‌پیچیده‌تر از آنست که بتوان با جادوی بازار با آن دست وپنجه نرم کرد. وظیفه توسعه اقتصادی مشکل‌تر ازآنست که دست نامریی و خصوصی‌سازی به تنهایی‌بتواند از پس انجام آن برآید. توسعه اقتصادی بایدساختارها را تغییر دهد به ویژه ساختار مربوط به‌مالکیت و مهمترین آن مالکیت زمین را. باید قوانین ومقررات ثبت شده در مورد مالکیت خصوصی را که سبب‌ایجاد فقر مطلق در جامعه می‌شود را با قدرت درهم‌کوبید. ممکن است تصور شود این کارها مخرب و حتی‌آنارشیستی است ولی نباید ترسید چرا که بزرگ‌ترین‌پیشرفت‌های تمدن فرآیندهایی است که جوامع رامی‌شکند و آنها را دوباره می‌سازد.

قرض‌الحسنه و آثار اقتصادی‌آن

■ قرض‌الحسنه و آثار اقتصادی‌آن
■ علی‌اصغر هادوی‌نیا
■ مرکز اندیشهٔ جوان

● احمدعلی یوسفی

قرض‌الحسنه به عنوان رفتاری که ناشی از تعالیم‌مذهبی می‌باشد، از جهت اجتماعی و اقتصادی نیز قابل‌بررسی است. از جمله مهمترین ویژگی‌های این رفتار«انگیزه معنوی یا اخروی وام‌دهنده» و «نیازمند بودن‌قرض‌گیرنده» می‌باشند. این دو رکن اساسی که با توجه به متون دینی یعنی قرآن کریم و روایات و منابع فقهی‌قابل حصول است، می‌تواند رفتار مزبور را به گونه‌ای‌تعریف نماید که دارای آثار معین مثبتی باشد. بررسی‌علمی این آثار در پیشبرد فرهنگ جامعه و هدایت فعالیت‌های کنونی مرتبط با قرض‌الحسنه مؤثر است وقابلیت را در سطح کلان جهت رفع بسیاری از معضلات به اثبات می‌رساند.

یکی از اثرات اجتماعی این رفتار، تامین اجتماعی‌است. درواقع با تحقق این رفتار به صورت کارآ و فراگیرافراد جامعه این اطمینان را پیدا می‌کنند که در صورت‌بروز نیازهای ضروری، حاجات آنها توسط این نهاد به طور موقت برطرف گردد. حصول چنین اطمینانی‌تامین خاطر افراد جامعه را که از اهداف سیستم‌های‌تامین اجتماعی است، گسترش می‌دهد.

یکی دیگر از آثار اجتماعی قرض، کاهش فاصله طبقاتی است. این پدیده که از معضلات اجتماعی‌محسوب می‌گردد، یاس و ناامیدی را در سطح جامعه‌پراکنده می‌نماید. این در حالی است که اگر قسمتی ازدارائی‌های طبقه پردرآمد به رفع نیازهای ضروری دیگرطبقات اختصاص یابد از شدت فاصله طبقاتی کاسته می‌شود. این مهم از طریق تشکیلات «معاونت قرض‌الحسنه»[۱] در صورت کارآ و فراگیر عمل کردن، قابل حصول است.

اما بررسی آثار اقتصادی قرض‌الحسنه از طریق‌تحلیل آثار آن بر متغیرهای اقتصادی میسر می‌گردد. ازمیان متغیرهای اقتصادی مصرف، پس‌انداز، توزیع‌درآمد و نقدینگی در این راستا دارای اهمیت ویژه‌ای‌هستند. همچنین لازم است جهت محدود نمودن‌موضوع که یکی از مقدمات بحث علمی می‌باشد، فقط یکی از اقسام مختلف قرض‌الحسنه یعنی«قرض‌الحسنه مصرفی خصوصی» را درنظر گرفت. بنابراین فرض می‌شود که قرض‌دهنده و قرض‌گیرنده،هر دو از بخش غیردولتی بوده و مورد قرض نیز مبلغی‌است که جهت رفع نیازهای مصرفی به وام‌گیرنده‌پرداخت شده است.

رفع نیازهای ضروری مصرفی در موقعیت کنونی‌منجر به خرید کالاهای بادوام مصرفی می‌شود که طبق«نظریه مصرف دائمی فریدمن» تاثیری بر تابع مصرف دائمی نداشته و فقط مخارج مصرفی را بالا می‌برد.[۲]

با توجه به همین تحلیل است که می‌توان گفت وجوه قرض گرفته شده از جهت خرد نوعی پس‌اندازفردی محسوب می‌شود، از جهت کلان نیز به دلیل اینکه از اقلام مصرفی نمی‌باشد، نوعی پس‌انداز است که به‌طرف جریان سرمایه‌گذاری هدایت شده است.

اما در توجیه اقتصادی تاثیر قرض‌الحسنه بر توزیع‌درآمد در نگرش کلان باید به نوع تشکیلات قرض‌الحسنه توجه نمود. از آنجا که صندوق تعاون‌قرض بین افرادی تشکیل می‌شود که دارای سطح‌درآمد یکسانی هستند، لذا اثر آن به صورت افقی‌می‌باشد. درواقع این سیستم باعث می‌شود درآمدی که‌در هر دوره به طبقات کم‌درآمد اختصاص می‌یابد دراثرتبدیل به کالای بادوام در همان طبقه تثبیت شده و به‌طبقه دیگر منتقل نگردد. ولی صندوق‌های معاونت‌قرض‌الحسنه اثر طولی بر توزیع درآمد دارند، زیرا در این‌تشکیلات اغنیاء قسمتی از مال خود را جدا کرده و به‌فقرا اختصاص می‌دهند. البته در صورت استمرار فعالیت این صندوق می‌توان جریان مداوم قسمتی از ثروت اغنیاء به نیازمندان را پیش‌بینی نمود. لذا در هر مقطع‌زمانی که ملاحظه گردد سهمی از درآمد

www.noormags.ir

اغنیاء در اختیارنیازمندان قرار دارد. اگرچه در مقطع بعد باید بازپرداخت‌شود.

از طرف دیگر در صورتی که فعالیت نهاد قرض‌الحسنه منحصر به وام دادن یعنی انتقال مقداری‌وجوه نقد بدون استفاده از حساب جاری باشد، هیچ‌گونه‌تاثیری بر نقدینگی نخواهد داشت. ولی چگونگی تاثیرقرض‌الحسنه بر سرعت گردش پول را باید در تغییرسطح کل قیمت‌ها و با سطح تولید کل جستجو نمود درصورتی که عرضه کالاهای ضروری با کشش باشد،قرض موجب می‌شود که بر تولید کل افزوده و از این‌طریق سرعت گردش پول افزایش یابد.

در اینجا لازم بود که پس از بررسی نظری آثارقرض‌الحسنه به چگونگی فعالیت‌های باقرض‌الحسنه در زمان کنونی پرداخته شود. در این باره سه تشکیلات رسمی یعنی: کمیته امداد امام خمینی،بانکداری بدون ربا و صندوق‌های قرض‌الحسنه در حال‌فعالیت هستند. بررسی‌های به عمل آمده نشان‌می‌دهد که هر یک از فعالیتهای مزبور دارای محاسن ونواقصی هستند. تشکیل نظام هماهنگ‌کننده جهت‌کارآمدتر کردن فعالیتهای موجود و گسترش تاثیر آنها درسطح کلان ضروری به نظر می‌رسد.

پانوشت‌ها:

۱- قرض‌الحسنه را تحت دو سیستم اجرائی یعنی «معاونت» و« تعاون» می‌توان درنظر گرفت. در «معاونت قرض‌الحسنه» افرادی‌که به گروه درآمدی بالا تعلق دارند، قسمتی از درآمد خود راانگیزه‌های معنوی و اخروی جهت قرض دادن به نیازمندان اختصاص می‌دهند. اما در «تعاون قرض‌الحسنه» افرادی که دریک طبقه درآمدی می‌باشند با تعیین سهمی که هر ماه می‌پردازندزمینه پرداخت قرض‌الحسنه را برای اعضا با شرائط ویژه تعیین‌شده مهیا می‌نمایند.

۲- فرید من با دقت به تفاوت «مصرف» و «مخارج مصرفی» یک‌دوره پرداخته و فقط آن قسمت از هزینه‌های مربوط به اجاره یک‌کالای بادوام را که در صورت نخریدن آنها باید در یک دوره‌پرداخت می‌شد، مربوط به مصرف آن دوره می‌داند و مابقی رامصرف آن دوره نمی‌داند.

ماهیت پول و راهبردهای فقهی و اقتصادی آن

■ **ماهیت پول و راهبردهای فقهی و اقتصادی آن**

■ **احمد علی یوسفی**

■ **پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی**

■ **چاپ اول، ۱۳۷۷**

■ **بها: ۷۰۰۰ ریال**

کتاب مذکور مشتمل بر یک مقدمه و سه فصل ویک ضمیمه می‌باشد.

در مقدمه، اهداف، ضرورت تحقیق پیرامون پول، فرضیه‌ها، جایگاه و روش عنوان بحث ، مورد بررسی قرارگرفته است .

فصل اول، تاریخچه پول، از پول کالایی تا انواع پول‌های تحریری و الکترونیکی و... را مورد ملاحظه قرارداده است

فصل دوم، شامل عناوین ملحق به پول از قبیل مال، مال‌مثلی، مال اعتباری و... از دیدگاه‌های مختلف دیده شده و نظر صحیح در هر بحثی اشاره شده است.

فصل سوم، در این فصل به اثبات یا نفی فرضیه‌هایی‌برآمده‌ایم.

در بخش ضمیمه، انواع پولهای صدر اسلام و تحولات آن تحقیق شده است.

اهم مباحث

پول (به ویژه مصادیق جدید آن) یکی ازپدیده‌های پیچیده اقتصادی است و باید به عنوان یک‌موضوع مهم فقهی . اقتصادی به نحو دقیق مورد بررسی‌قرار گیرد. همچنین اگر نظام بانکی ما بخواهد در ارتباطبا پول هم از نظر موازین اسلامی و هم از نظر کارآیی،صحیح عمل کند، باید سه کار اساسی مترتب بر هم، بنحو طولی انجام دهد:

۱- شناخت دقیق ماهیت و ویژگی‌های پول.

۲- معلوم و مشخص شدن احکام فقهی آن.

۳- بکارگیری و اتخاذ سیاست‌های پولی متناسب با آن ماهیت و ویژگی‌های شناخته شده و احکام فقهی‌منطبق بر آن.

در نظام بانکداری اسلامی، نحوه بکارگیری پول وسیاست‌های مرتبط با آن، بستگی به احکامی دارد که فقیه بر آن مترتب کرده است. بنابراین اگر ماهیت و ویژگی‌های پول به طور دقیق معلوم نشود، ممکن است احکام لازم مترتب بر آن به نحو صحیح، معلوم ومشخص نگردد و در پی آن، سیاستگذاران پولی و بانکی دستشان در ارتباط با اتخاذ سیاستهای مفید پولی بسته باشد و یا برعکس چنان با دست باز عمل کنند که مغایر با موازین اسلامی بوده، مفاسد اقتصادی هم در پی‌داشته باشد.

این کتاب در پی پاسخ و روشنگری پیرامون سوالات و رد یا اثبات فرضیه‌های زیر می‌باشد.

۱- آیا پول‌های فعلی مالیت دارند، یا آن که سند به شمار می‌آیند؟

فرضیه: پول‌های فعلی مالیت دارند و مال‌می‌باشند.

ابتدا موضوع مال و مالیت اشیاء مستقلا از دیدگاه‌های اقتصاددانان، حقوق‌دانان و فقیهان موردبررسی قرار گرفته است. با روش مناسب با موضوع، مال و مالیت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و با تعریف وبیان ویژگی‌های مال مشخص شده است که انواع پول‌های امروزی کاغذی، تحریری و... از نظر عرف و عقلا مال‌می‌باشند.

۲- پول‌های فعلی (در صورت مال بودن)، مال‌مثلی هستند یا قیمی؟

فرضیه: پول‌های فعلی، مال‌مثلی هستند.

با بررسی نظرات فقیهان این نتیجه بدست می‌آید که: چیزی مثلی است که میزان رغبت عرف نسبت به صفات موجود در افراد آن و مطلوبیت آنها متفاوت نباشد با استفاده از تعریف مال‌مثلی و با نظر به وضعیت تاریخ تحولات پول، مشخص می‌گرددکه انواع پولها به حسب قدرت خرید و ارزش مبادله‌ای مثلی می‌باشند.

۳- پولهای فعلی، کالای خصوصی‌اند یا عمومی؟

فرضیه: در صورت کالا بودن کالای خصوصی‌هستند.

برخی از صاحب نظران خواسته‌اند پول را به عنوان‌کالای عمومی معرفی کنند، اما با بیان ضوابط کالای‌خصوصی و عمومی مشخص می‌شودکه پول با دارا بودن« اصل تفکیک‌پذیری» و « اصل رقابت‌پذیری» در زمره‌کالای خصوصی قرار می‌گیرد.

۴ - پولهای فعلی، پدیده مستحدثه هستند یاغیرمستحدثه؟

فرضیه: از جهت مصداق، مستحدثه هستند.

با بیان شباهت و تفاوت‌های اساسی بین پول‌های فعلی و پول‌های صدر اسلام، می‌توان گفت که پول‌های‌فعلی از نظر مصداق پدیده مستحدثه محسوب‌می‌شوند. بنابراین باید آنرا مستقلا مورد بررسی قرار داد ونمی‌توان تمام احکام پولهای صدر اسلام را بر آن‌منطبق نمود.

۵ - آیا پول از دیدگاه اسلام، می‌تواند هزینه فرصت‌داشته باشد؟

www.noormags.ir